

Itsearviointi osana terveydenhuollon säteilyn käytön laadunhallintaa

Johtava asiantuntija Hannu Järvinen, STUK

Toiminnan mittaaminen ja arviointi eri näkökulmista ovat osa laadunhallintaa ja tunnusomaisia menestyville organisaatioille. Ne ovat laadukkaan toiminnan johtamisen ja kehittämisen väline: ennen kuin toiminnan laatua voidaan parantaa, tarvitaan tietoa organisaation vallitsevasta tilanteesta. Arvioinnin keskeisenä tavoitteena on löytää organisaation vahvuudet ja kehittämiskohteet. Säännöllisesti toistuvat arvioinnit kuuluvat olennaisena osana paitsi laadun varmistamiseen myös hyvään turvallisuuskulttuuriin.

Myös terveydenhuollon säteilyn käytössä laadukas toiminta ja kattava turvallisuuskulttuuri tarvitsevat tuekseen toiminnan järjestelmällisiä arviointeja, sekä omatoimisia että organisaation ulkopuolelta tulevia arviointeja. Omatoimisilla arvioinneilla tarkoitetaan sekä itsearviointeja että sisäisiä auditointeja. Itsearviointi toteutetaan omalla henkilökunnalla siten, että henkilöt tai toimintayksiköt arvioivat itse omaa toimintaansa. Sisäisessä auditoinnissa arvioinnin suorittavat auditoitavasta toiminnasta riippumattomat organisaation omat henkilöt tai organisaatiossa olevan rinnakkaisyksikön edustajat.

Omatoimiset arvioinnit – sekä itsearviointit että sisäiset auditoinnit – ovat tehokkain ja nopein tapa organisaation kehitystarpeiden havaitsemiseen. Ne ovat laadunhallinnan kulmakiviä, sillä ne tukevat organisaation kehittämistarpeiden ja -valmiuksien kartoittamista nopealla, järjestelmällisellä ja *osallistavalla* tavalla. Omatoimiset arvioinnit parantavat henkilöstön tietoisuutta organisaation strategiasta ja toiminnan laatuun vaikuttavista tekijöistä sekä edistävät henkilöstön tiedonvaihtoa. Ne ovat tehokkaita, koska ne voidaan helpoiten kohdistaa niihin toiminnan osa-alueisiin, joissa on esiintynyt ongelmia tai nähty tarvetta toimintojen parantamiseen. Niiden avulla koko henkilöstö voi osallistua toiminnan kehittämiseen. Työmotivaatiota lisää se, että osallistujat pääsevät vaikuttamaan, suunnittelemaan ja antamaan palautetta ja näkevät kehitystyön etenevän.

Omatoimisen arvioinnin onnistuminen edellyttää, että:

- Arviointi ei ole erillinen toimenpide, vaan se on kiinteä osa organisaation toiminnan suunnittelua ja kehittämistä
- Arviointiin osallistuvilla henkilöillä on aikaa ja osaamista arvioinnin toteuttamiseen
- Arvioinnissa havaitut kehittämiskohteet johtavat kehittämistoimenpiteisiin

Avoin ja salliva ilmapiiri sekä toisten työtä kunnioittava lähestymistapa varmistavat omatoimisen arvioinnin onnistumisen.

STM:n asetuksessa säteilyn lääketieteellisestä käytöstä (STM, 2000) säädetään, että toiminnan harjoittajan tulee edistää säteilyn lääketieteelliseen käyttöön osallistuvien henkilöiden omatoimia arviointeja toiminnan kehittämiseksi. Samassa asetuksessa säädetään kliinisistä auditoinneista, että ne tulee järjestää niin, että ne tarkoituksenmukaisella tavalla täydentävät toiminnan itsearviointia. Itsearviointien toimeenpanoa tuleekin tarkastella yhdessä sisäisten auditointien, ulkoisten kliinisten auditointien ja mahdollisten muiden ulkoisten laadunarviointien (esimerkiksi akkreditoinnit) kanssa. Erialaisten arviointien tulee tukea toisiaan ja tarpeetonta päällekkäisyyttä on syytä vält-

tää. Itsearviointin ja sisäisen auditoinnin avulla voidaan valmistautua ulkoisiin arviointeihin, jolloin arvioinnin tai auditoinnin kohteissa voi olla harkittua päällekkäisyyttä esimerkiksi kliinisen auditoinnin kanssa.

Omatoimisten arviointien kohteeksi terveydenhuollon yksiköissä on hyvä valita aiheita, jotka kuuluvat johonkin STM:n asetuksessa luetellusta kymmenestä aihepiiristä. Näin voidaan varmistaa, että kliiniset auditoinnit ja omatoimiset arvioinnit tukevat ja täydentävät toisiaan.

Arvioinnin kohteena voivat olla toiminnan rakenne (esim. resurssit: tilat, välineet, henkilökunta), prosessit (esim. lähetekäytäntö, oikeutusarviointi, säteilysuojainten käyttö, tutkimusprotokollat) tai tulokset (esim. lausuntojen paikkansapitävyys, komplikaatioiden määrä). Itsearviointit ja sisäiset auditoinnit voivat kohdistua samoihin aiheisiin, jolloin pääasiallisena erona ovat arvioinnin suorittajat (arvioidaan itse tai käytetään riippumatonta auditoijaa) ja käytetyt menetelmät.

Arviointia varten tulisi olla sisäinen ohjeistus esimerkiksi yksikön toimintakäsikirjassa. Säteilutoiminnan omatoimisissa arvioinneissa on tarkoituksenmukaista kehittää arviointikohteeseen (aiheeseen) räätälöidyt kysymyslistat ja arviointikriteerit.

Itsearvioinnissa voi nousta esiin havaintoja, joiden jalostaminen kehityshankkeiksi edellyttäisi tarkempaa arviointia sisäisen auditoinnin avulla. Voi myös käydä päinvastoin: sisäinen auditointi voi nostaa esille asioita, joiden osalta on hyvä tehdä tarkempi itsearviointi ennen kuin voidaan päättää tarvittavista parannuksista tai kehityshankkeista.

Itsearvioinnin päävaiheet ja muita lisätietoja ja ohjeita terveydenhuollon säteilyn käytön omatoimisiin arviointeihin on annettu Kliinisen auditoinnin asiantuntijaryhmän Suosituksessa no 7 (KLIARY, 2011).

Viitteet:

- STM (2000). Sosiaali- ja terveysministeriön asetus säteilyn lääketieteellisestä käytöstä (423/2000).
- KLIARY (2011). Terveydenhuollon säteilyn käytön omatoimiset arvioinnit, Kliinisen auditoinnin asiantuntijaryhmän (KLIARY) Suositus No 7, 1.2.2011.
- Holma Tupu (2003). ITE 2-opas uudistuneen itsearviointi- ja laadunhallintamenetelmän käyttöön. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.